

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Exponitur neceßitas physicæ libertatis opinandi pro usu licito opinionis
minùs probabilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

ART. CXXXIX. Adde & confirmatiunculam aliam ex scrupulosis, quibus, qui dirigend's, confortandis, ac sanandis sunt intenti, ac assueti, sciunt satis, & plerumque vellent, quanto ipsi opus sit conatu, ac industria in perurgendis rationibus, atque in adhibendis opportune, qualenibus adhortationibus, quoduris oburgationibus, per quas utiliter conveniatur voluntas scrupulosis ad deponendas ineptas, quibus pereditur, opinionationes, quæque eadem, & rationes, & adhortationes, & oburgationes sint potius in idoneæ, ut convincantur, aut persuadeantur d. recte intellectus ejusdem scrupulosis, ut potest deprehensibilis d. recte. Videri potest inter alios, in hunc modum, & hoc industria genere sapienter, fortiter, & pie differens ad versus scrupulos, & erigens scrupulosos D. Antoninus. *part. Summatit. 3. cap. 10. §. 10. in regula præfata 5. & 6.* quarum prior incipit sic. Est igitur quinta regula obedientia humilis imitatio, scilicet scrupulosus capiverit intellectum suum dictis sapientum, & obedientia superiorum, quantumcumque scrupulus sibi dicit aliud. Posterior vero incidit sic. Sexta regula est animosa impugnatio, seu repulsio scrupulorum, seu pusillanimitatis. Ad quod hortabatur Dominus *Isa. 35. dicens. Confortamini pusillanimes, confortamini, & nolite timere. Ecce enim Dominus vester, scilicet servans, & illustrans.* Effet autem ineptus, ac prorsus inutilis, ut sponte patet, hic modus agendi, si major quævis apparentia, seu majoris utrunque rationis, ac fundamenti raperet necessarium intellectum ad unam partem, nullaque ejus in opinando daretur subordinatio ad liberam electionem, & imperium voluntatis; ad quam videlicet solam directè pertinet obedientia, animositas, & depulsio timoris, & ejusmodi alia.

Exponitur necessitas libertatis opinandi pro usu licito opinionis minus probabilis.

ART. CXL. **V**enio ad scopum operosi, & fustioris quam de more, moliminis mei proximè præcedentis, & dico præfasseram libertatem opinandi esse omnino necessariam pro usu licito opinionis minus probabilis, & minus tutæ, atque doctrinam moralem de hoc usu licito ita dependere à doctrina speculativa de illa libertate physica, ut procedant omnino inconsequenter, qui negata universaliter, & pro omni prorsus eventu libertate opinandi in utramlibet partem contradictionis, atque determinandi quæstionem, tum affirmativè, tum negativè, docent nihilominus licere uti opinione minus probabilis. Quinimò institunt quæstionem, & tradunt conclusionem de subiecto non supponenti. Quia nemo uti potest opinione, quam non habet, sicut re nulla alia uti unquam potest, qui illam non habet, dum non habet. Et, quod est quodammodo manifestius, nemo potest dirigi in eliciendo actu voluntatis per cognitionem, & opinionem, quæ actualiter non præexistit in intellectu ejus, estque plane chimericum, ut conformare quis liberè possit electionem suam cognitioni, seu opinioni, quæ non datur in eligente, nec præluceat eidem electioni ex parte actus primi; atque exerceat immediatam aliquam casualitatem, seu directivam, seu motivam, seu formalem, seu efficientem in actum voluntatis ea cognitione, ac opinio, quæ volenti ipsi non inest, & cujus

potius contraria inest, dum elicit talem actum. Posito autem deesse nobis universaliter, & pro omni prorsus eventu liberam facultatem opinandi in utramlibet partem quæstionis propositæ, consequens profectò est, ut dicatur in nullo intellectu adesse unquam pro ullo eventu posse opinionem minus probabilem, seu fundamenti, & apparentiæ simpliciter, & absolute minoris, quàm sit fundamentum, & apparentia opinionis oppositæ. Irrationabile nimirum, ac stultum est credere, ut siquidem intellectus necessario, ac inevitabiliter rapiatur pro omni eventu per alterutrum ex duobus motivis, ac fundamentis invicem oppositis determinatè sumptum; id aliquando effici vi, & energia motivi, ac fundamenti hic, & nunc, omnibusque consideratis absolute, & simpliciter minoris, quàm sit motivum, ac fundamentum contrarium, fierique proinde posse, ut necessario, ac inevitabiliter prævaleat aliquando debilius contra fortius, minus contra majus, & similiter evadat superius in inducendo actualiter effectu, quod omnibus undique consideratis est absolute inferius quoad virtutem inductivam illius. Quæ cum sint perabsurda, certissima ratione concluditur nullum esse locum usui licito opinionis minus probabilis, si nulla est unquam libertas opinandi in utramlibet partem, atque controversiam de eodem usu licito, vel illicito esse de subiecto non supponenti, si ponatur eam libertatem non subsistere.

ART. CXLI. Intellexere hoc inter alios bene RR. PP. Mercor. supra relatus, & Gonet in *differat. de probabilit. art. 2. §. 4. res. 1.* Cum enim teneant, ad vitandum peccatum in quavis humana operatione, requiri ut minimum majorem probabilitatem, vel ut ipsis loqui placet, certitudinem moralem, quod talis operatio sit licita; ut id probent, assumunt tanquam principium omnino necessarium, intellectum assentiri nunquam posse, nisi parti re ipsa probabiliori, seu cujus fundamentum re ipsa est majus, nullumque esse locum, loquendo directè, & formaliter, libertati, & imperio libero voluntatis in opinando hanc potius partem, quàm oppositam. Quæ quidem in re ita laudo consequentiam, ut tamen laudare minimè possim, quod Doctores hi ambo Dominicani, dum agunt de quæstione tanti momenti, non solum deferant quoad aliquid D. Thomam, sed insuper fundent suam sententiam supra principium, cui, & tam clarè, & toties contradicit S. Doctor, ut visum est *supra art. 105. 114. 115. & 118.* Verum occurrit specialiter in P. Gonet aliquid aliud circa hoc ipsum punctum, in quo pariter laudetur consequentia ejus, sed consequens vituperetur multò magis. Agnoscit eandem esse rationem, seu indifferentiam, & flexibilitatis, seu restrictionis ad unam partem, & inflexibilitatis, tum in intellectu quoad opinandum; tum in voluntate quoad eligendum cæteris utrobique proportionaliter paribus juxta ea, quæ de proportionali utriusque potentia quoad hoc uniformitate superius prosequuti sumus ab *art. 114.* ex mente D. Thomæ. Sed cum, hoc principio S. Doctoris laudabiliter admissio, debuisset inferre, ex certa, ac manifesta indifferentia voluntatis ad utrumlibet ex eligibilibus invicem disparibus, assimilem intellectus flexibilitatem ad utrumlibet ex opinabilibus itidem disparibus inter se; intulit è converso, ex restrictione, ac inevitabili alligatione prævia intellectus ad quaecunque probabilius, ac verosimilius, quæ erat sibi omnino necessaria pro scopo suo principali, assimilem restrictionem, ac inevitabilem

alligationem præviā voluntatis ad quaecunque eligibilis, ac melius. Concludit enim sic: *Vnde facta comparatione inter majus, & minus bonum, voluntas non potest eligere minus, repudiato majori.* Et quid tum dicemus ad illud Ecclesiæst. 15. 17. *Apposuit tibi aquam, & ignem; ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum. Quod placuerit ei dabitur illi.* Comparantur hic inter se extrema certò, & valde inæqualia, & Deus relinquit homini indifferentem ad utrumlibet eorum facultatem, quoniam tamen præalligat P. Gonet ad alterum, nempe ad majus, seu melius determinatè sumptum, ita ut non possit eligi minus repudiato majori. Hoc non apparet, quomodo coherereat cum libertate, & indifferentia arbitrii humani. Nec vacat dicere, liberum, ac indifferentem esse, vel fuisse applicare intellectum ad excogitandas rationes pro utralibet parte, & ad augendam, ac minuendam prohibitam apparentiam utriusvis eligibilis, atque per denominationem ab exercitio hujus immediatæ libertatis, ac indifferentiæ, dici, & esse absolutè liberam, tametsi immediatè, & ratione, si inévitablem hic, & nunc electionem majoris boni. Non vacat, inquam, hoc dicere, non solum, quia facit textus violentiam indè patitur præduram, ut potè exprimens clarè indifferentiam in ipso actu eligendi inter aquam, & ignem, vitam, & mortem, bonum, & malum absque ullo regressu, aut progressu ad aliquid aliud; Verum etiam, quia undecunque tandem aut ubique seu incipit, seu desinet exercitium voluntatis immediatè liberum, & secundum se præcisè proveniens indifferenter à voluntate, semper oportebit, ut ibi adsint motiva invicem contraria, eaque, vel omnino similia, & æqualia inter se, vel inæqualia. Sub motivis utrimque omnino similibus, & æqualibus nullus est locus electiōis liberæ ex communi consensu, imò nec operatio sublequi indè ulla potest juxta illud Philosophi lib. 2. de Calo rex. 94. *Quia necessarium manere in medio omne, cui nil magis huc, quàm illuc moveri convenit.* Quoad libertatem videri, & facillè huc applicari potest ratio à nobis expensa cum Augustino *suprà art. 129.* Sub motivis autem inæqualibus occludi itidem aditum universaliter P. Gonet omni ad eligendum indifferentiæ, dum statuit, facta comparatione inter majus, & minus bonum, voluntatem non posse eligere minus repudiato majori. Admissio igitur hoc hujus auctoris principio, quidquid tergiversando huc vel illuc circumagatur discursus, necesse tandem est, ut prorsus intereat dogma fidei de humani arbitrii indifferentia. Nec enim fieri unquam poterit ut, nulla existente electione immediatè libera, & subborta ex immediata ad ipsam indifferentiam, aliqua nihilominus supersit electio mediata, ac denominativè libera, ac indifferens, seu indifferenter elicitæ, sed de hoc est alius ex professo disserendi locus. Pro nunc sufficit insinuas, quantum interfit, ut non admittatur sententia negans assertam à nobis libertatem opinandi.

Præcluditur primum effugium negantium necessitatem libertatis opinandi.

ART. CXLII. **L**audatis igitur de cætero his lauctoribus quoad agnitam, tum dependentiam usus liciti opinionis minus probabili à libertate opinandi, tum uniformitatem

proportionalem indifferentiæ, & in voluntate ad eligendum, & in intellectu ad opinandum; tractamus ad alios, qui contradicunt, aut perinde se gerunt ac si contradicerent quoad utramque. Dubium illi modis componere nituntur necessitatem semper, & ubique assentiendi opinioni probabiliori, aut quod perinde ferè est, permanentiam voluntariam in opinione semel æstimata probabiliori, & absolutè ratione cum facultate utendi nihilominus absque ullo peccato opinione contraria minus probabili, simulque minus tuta. Alii namque, ut Card. Pallavicinus *longè ante à me relatus, & Caramuel sapè in Theol. fund.* & alibi recurrunt ad cognitiones quasdam relictas circa probabile. Alii ut P. Thomas Sanchez, & aliique communiter nituntur distinctione cognitionis speculativæ, & practicæ, universalis & particularis seu ut alii loquuntur speculativè practicæ, & positivè practicæ. Utroque autem refellit jam olim d. n. *quæst. quodl. 2. punct. 3. argum. 2.* nisi omnino fallor, omnino demonstrativo. Dicunt reflexivè, operantem operationem aliquam esse peccaminosam, quam alii graves, & laudati auctores censent non esse peccaminosam, posse considerare, dum accedat operandum, probabile esse, saltem ab extrinsecis propter auctoritatem eorum Doctorum, talem operationem posse executioni mandari absque ullo peccato, ac proinde actum se esse prudentem, si eam operationem exequatur; siquidem necesse est, ut agens prudenter, qui nititur in operando fundamento magis momenti, & plerumque non fallenti, quale est fundamentum cuiusvis veræ probabilitatis, ut læpè ab initio dictum est; ac demum se non esse peccatum exercita ejusmodi operatione, siquidem impossibile est, ut quisquam id agendo peccet, quod agi prudenter, dum prudenter agit.

ART. CXLIII. **I**ste discursus videtur mihi subsistere non posse sub his terminis. Quia ad voluntatis non specificatur ex objecto prout representato, seu applicato, ac proposito per aientiam, sed per propriam ipsius volentis cognitionem, eamque directam, & non reflexam. Actus etenim volentis operari fertur ad operationem ipsam, eamque voluntandum se, & non præcisè, ut denominatam per cognitionem aliquam; atque ut velis operationem necesse est, ut dirigatur cognitione eandem representante, seu applicante, ac proponente, utque ea cognitio insit ipsi volenti, eique proponat operationem secundum se, & non præcisè ut denominatam per aliquam aliam cognitionem. Unde si cognitio directa representet operanti operationem tamquam malam secundum se hic, & nunc, omnibusque consideratis, actus voluntatis eligens, ac volens talem operationem evadet eo ipso malus, quidquid sit directum, & operans erit eatenus similiter malus juxta illud Osee 9. 10. *Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.* Cum ergo tota illa consideratio relecta de probabilitate opinionis, quam opinionem ipsa operans judicat esse fallam; de magnitudine fundamenti probabilitatis, quod idem operans contententer reputat fallax, ac inanè; ac demum de prudentia operantis cum magno fundamento de operis sui honestate, quæ prudentia non potest operari nostro non videri fucata tantum absolute, atque dependens ex suppositione simpliciter falsa. Cum itaque, consideratio ejusmodi reflexa, ob hoc omnino, quam, consideratio ejusmodi reflexa, ob hoc omnino, eo pervenire minime possit, ut operans, relecta opinionem propria de inhonestate operis sui, judicet nihilominus directè, & absolute idem opus esse honestum, aut non esse peccaminosum, ne alioquin